

TOVE LAFTON & ANN MERETE OTTERSTAD (RED.)

BARNEHAGEPEDAGOGISKE LINJESKIFT

FAGBOKFORLAGET

BARNEHAGEPEDAGOGISKE LINJESKIFT

TOVE LAFTON & ANN MERETE OTTERSTAD (RED.)

BARNEHAGEPEDAGOGISKE LINJESKIFT

FAGBOKFORLAGET

Copyright © 2019 by
Vigmostad & Bjørke AS
All Rights Reserved

1. utgave 2018 / 1. opplag 2018

ISBN: 978-82-450-2846-1
ISBN (trykt): 978-82-450-2145-5

Tilrettelagt for e-bok: John Grieg, Bergen
Forsidedesign ved forlaget
Forsidebilder og kapittelstartbilder: © Karin Elise Fajersson
Bilder av hender i kapittel 9: Eirin Bendigtsen

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00 Faks: 55 38 88 01
e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven.
Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling
bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Forord

I denne antologien griper vi fatt i barnehagepedagogikk. Artikkelforfatterne er alle involvert i pedagogikkfaget ved norske barnehagelærerutdanninger, og har et uttalt ønske om å synliggjøre barnehagepedagogikkens kompleksitet. Redaktørene ønsker at antologien skal kunne fungere som kraft inn i hva pedagogikken kan skape av muligheter i en stadig mer strømlinjeformet barnehagehverdag. Barnehagepedagogiske linjeskift tenkes med Tim Ingold, som igjen er inspirert av Gilles Deleuzes ideer om linjer som brudd, flyt og fluktlinj. Slike linjer og linjeskift finnes i alle antologiens artikler.

Takk til alle artikkelforfatterne, for skriveseminar, utvikling av konsepter og engasjement til å gyve løs på uendelig antall av omskrivninger, og for at dere alltid leverer i tide. Takk også for engasjerende diskusjoner om antologiens tittel.

Takk til Jannike – hennes faglige styrke og støtte har vært uvurderlig gjennom hele prosessen. Og takk til fagfellene, som gjennom sine konstruktive kommentarer og kritiske tilbakemeldinger har bidratt til at forfatterne har kunnet løfte egne tekster ytterligere.

Oslo, september 2018
Tove Lafton og Ann Merete Otterstad

Innhold

KAPITTEL 1

EDDERKOPPENS LINJER OG SAMMENKOBLEDE SPINN 13

Av Tove Lafton og Ann Merete Otterstad

Å starte prosessene	14
Pedagogikkens relasjonaliteter	15
Å vandre i et landskap i stadig endring	16
Antologiens tekster	17
Når pedagogikk og samfunn veves sammen	18
Pedagogikk som utdanningens håp	18
Å skape forskjellige tanker og ideer til handling.....	20
Barnehagepedagogikkens kunnskapsproduksjoner	21
Å tenke med flere optikker	22
Flere tråder i spinnets.....	23
Litteratur	24

KAPITTEL 2

LEKENS FORUNDRINGSKAMMER..... 27

Av Tove Lafton, Helen Bergem, Randi Evenstad, Karin Elise Fajersson, Anne Greve,

Cecilie Ottersland Myhre, Hanne Berit Myrvold, Ann Merete Otterstad og Kristin Danielsen Wolf

Innledning	27
Fluktlinjer i lekens utforskninger.....	28
Metodologi – spektralfarger og brytninger i undringskammer.....	29
To hendelser fra barnehagen	31
Lek er politisk.....	31
Rom for lek.....	32
Den gode, romantiserte leken – eller ...?	34
Lek og didaktikk	36
Lekens improvisasjoner og åpninger	37
Umuligheten som ligger i å måle lek.....	39
Lekens flertydighet – virtualitet og affekter	40
Lekens væren og tilblivelser	41
Litteratur	43

KAPITTEL 3

BARNEHAGEPEDAGOGIKK OG PROFESJON UNDER PRESS 49

Av Kristin Danielsen Wolf og Anne Greve

Pedagogikkbegrepet: «education» eller «Pädagogik»?.....	50
---	----

En profesjon under press	53
En utdanning som styrker barnehagelærerprofesjonen	56
Hvordan kan pedagogikkfaget spille en sentral rolle for profesjonen?	58
Avslutning	60
Litteratur	60

KAPITTEL 4

Å RIVE OG RØSKE I BEGREPENE – SPORINGER OG AVSPORINGER AV FAGSPRÅK I BARNEHAGEN

65

Av Agnes Westgaard Bjelkerud, Gudrun Sælen Halmrast, Kristin E. Søby og Bergljot Østerås

Karttegning av starten på en forskningsprosess	66
En rhizomatisk inngang til datamaterialet	68
Å være i og fra midten	71
Affekt i tre små ord – trygghet, nærhet og omsorg	73
Filosofisk stamming og destabilisering av språket	76
Begjærsmaskiner som produktiv kraft	79
Sammenføyninger mot et <i>mindre</i> fagspråk	81
Litteratur	82

KAPITTEL 5

ETISK KUNNSKAPING – FABULERING SOM VERKTØY I BARNEHAGELÆRERENS UTFORSKING AV HANDLINGSMULIGHETER

87

Av Tove Lafton

Innledning	87
Metodologisk inngang	89
Ole og flagget	91
Verktøy for å «få øye på» – kritisk refleksjon i lys av dikotome konstruksjoner	91
Assemblage og Haraways cyborg	94
Å forstyrre den semiotiske firkanten – en inngang til spekulative fabuleringer og «String Figures»	95
Fra et fysisk sted til monsterløftenes muligheter	97
Monsterløftet som diffraktiv tenkning	100
Avslutning	102
Litteratur	103

KAPITTEL 6

SPRÅKLIG SAMHANDLING MED DE YNGSTE BARN I BARNEHAGEN – ET PEDAGOGISK PERSPEKTIV

107

Av Katrine Giæver

Innledning	107
Teori	109
Metode og ontologisk ståsted	111

Språkmiljøet på avdelingen.....	113
Diskusjon.....	116
Oppsummerende kommentar	117
Litteratur	118

KAPITTEL 7

LIVSVEVEN – SMÅ BARNES DANNING GJENNOM TID OG ROM.....	121
---	------------

Av Katrine Giæver og Hege Støylen Kvalbein Løberg

Innledning	121
Felles forskning i barnehagen	122
Metodologi	123
Teoretiske perspektiver	124
En formiddag i barnehagen.....	126
Hvem påvirker mønstrene i livsveven?	127
Fra regler og sanksjoner til endring av dagsrytme og større frihet.....	128
Hva så?	130
Litteratur	131

KAPITTEL 8

PEDAGOGIKKEN(E)S SAMMENFILTRINGER I STILLHETER OG UBEHAG.....	135
--	------------

Av Hanne Berit Myrvold og Cecilie Ottersland Myhre

Å re-turnere (til) to hendelser.....	135
Teoretiske sammenfiltringer	137
Et etisk pust.....	138
Metodologisk mellomspill	138
«Dukkehodene» som vibrasjonssentrum i klasserommet	140
«Dukkehode»-transformasjoner – affektive og tvetydige læringer.....	142
(U)behagets tilblivelser i stille rom	143
Stillhet – videre produksjon(er)	145
Pedagogikken som det kraftfulle, midt imellom og overalt.....	148
Litteratur	148

KAPITTEL 9

DEN MULTIMODALE FORTELLINGENS KRAFT I PEDAGOGISK

DOKUMENTASJON	153
----------------------------	------------

Av Kristin Holte Haug

Introduksjon og begrepsavklaringer	153
Forandringenes tid.....	156
Forskning på bruk av digitale fortellinger i barnehagen.....	157
Teoretiske rammeverk.....	158
Metodisk tilnærming	160
Fortellingen som utløser av refleksjon.....	162

Det narrative og multimodale mulighetsrommet.....	163
Digital historiefortelling som inngang til profesjonskompetanse.....	167
Konklusjon og avrunding.....	168
Litteratur	169

KAPITTEL 10

Å «GJØRE» PEDAGOGIKKFAGET – AKSJONSRETTET VEILEDNING**I BARNEHAGEN** 173*Av Tove Lafton og Marianne Thoresen*

Introduksjon.....	173
Hvorfor aksjonsforskning og handling?.....	175
Aksjonsforskning som metodologi og praksisarkitekturer som teoretisk innramming	175
Veiledning mer enn samtale	179
Video som veiledningsgrunnlag	182
Aksjonsrettet veiledning som verktøy for å aktivere nye handlinger	185
Litteratur	186

KAPITTEL 11

«DET ER VIKTIG Å VÆRE EN TYDELIG LEDER!» 191**PEDAGOGISKE LEDERES TRANSLATØRKOMPETANSE***Av Lise Hannevig*

Utydelige ledelsesbegreper	191
Ledelse som del av profesjonsutøvelse.....	194
Translasjonsteorier	195
Dialogkafé som forskningsmetode.....	197
Ledelsesbegreper; oversettelser og translatørkompetanser	199
Utøvelse av faglig skjønn som leder.....	204
Litteratur	205

KAPITTEL 12

«I TRÅD MED GODT FAGLIG SKJØNN» – BARNEHAGEPEDAGOGISK KUNNSKAP**I SPENNINGSFELTET MELLOM TILLIT OG KONTROLL.....** 209*Av Elisabeth Førde*

Innledning	209
Normativ troverdighet	210
Tillit, skjønn og troverdighet.....	211
Barnehagelærers fortellinger – data og analyse	213
Iverksetting av offentlig politikk – til barns beste	214
Skjønnsutøvelse som valg av virkemidler i handling	217
Overføring av skjønnsmyndighet i en tillitstransaksjon	219

Profesjonskunnskap som ontologisk problem – det empiriske supermarkedet.....	221
Kritisk refleksjon og praktiske synteser.....	222
Litteratur	223

KAPITTEL 13

MASTEROPPGAVER I BARNEHAGEPEDAGOGIKK – NOEN VRANGLÅSER..... 227

Av Svein-Erling Greiner

Innledning	227
Interpellert inn til hva? Utdanning som et ideologisk statsapparat	228
Konflikter	229
Masteroppgavenes plass i barnehageforskning	231
Hva pedagogikkoppgavene bryr seg om	232
Hvordan vi bryr oss – ideologiske praksiser	233
Parallellisering – andre, ikke hverandre	234
Produktivitet mer enn kritikk	236
Tradisjonsbundethet	236
Manglende dialog.....	238
Mellom parallellisering, tradisjon og produktivitet for tause ører – gjennomføring	239
Muligheter videre	240
Litteratur	241

KAPITTEL 14

KRITISKE PERSPEKTIVER OG BARNEHAGEPEDAGOGIKK(ER) 247

Av Ann Merete Otterstad

Å starte i midten i og om kritikk(er)	247
Synliggjøringer av kritiske perspektiver	248
Kritikk(er)	251
Noen spesifikke profesjonskrav og forventninger	253
Forskerposisjoner imellom noe	255
Kritikker da og nå.....	256
Neoliberale verdier og «det individfokuserte barnet»	259
Kritiske perspektiver som var er og kan komme	260
Motsetninger og motstand	261
Tilbake til tvil.....	262
Affirmativ(e) kritikk(er).....	264
Veien videre	266
Litteratur	266

FORFATTERPRESENTASJON 273

STIKKORD 279

KAPITTEL 1

Edderkoppens linjer og sammenkoblede spinn

Av Tove Lafton og Ann Merete Otterstad

THE SPIDER: The lines of my web, are themselves spun from materials exuded from my own body and are laid down as I move about. You could even say that they are an extension of my very being as it trails into the environment – they comprise, if you will, my «wideware». They are the lines along which I live and conduct my perception and action in the world. For example, I know when a fly has landed in the web because I can feel the vibrations in the lines through my spindly legs and it is along these same lines that I run to retrieve it. But the lines of my web do not connect me to the fly. Rather, they are already threaded before the fly arrives and set up through their material presence the conditions of entrapment under which such a connection can potentially be established. (Ingold, 2008, s. 211)

Barnehagepedagogikk¹(er) som fag har hatt mange faglige linjer og politiske skifter i løpet av de siste tiårene. Linjeskiftene dreier seg blant annet om pedagogikkfagets plassering, innhold og posisjon i barnehagelærerutdanningen, om utvikling av fagområdenes innhold i barnehager og lanseringer av ulike programmer og retningslinjer for å innfri krav om sosial utjevning og nå målsettinger om skoleklare barn. Etter år 2000 er det et tydelig linjeskift, hvor den nordiske pedagogiske modellen påvirkes av internasjonalisering og globalisering, blant annet med sterk innflytelse fra OECD (Vislie, 2008). Endringslinjene i pedagogikken (Ingold, 2008) ble synlige gjennom et økende press for å harmonisere og tilpasse utdanningstilbud og fagterminologi inn mot engelsk-amerikanske idéer, og beveget seg bort fra tyskinspirert pedagogisk påvirkning (Sæverot, 2013). Pedagogiske og tematiske interesser skifter mot utdanningspolitikk, ledelse og administrasjon, som ligger tett på felter som utdanningsøkonomi, vurdering og evaluering. Pedagogiske linjeskift fordrer, den gang som i dag, våkne, aktive og

1 Det er utfordrende å begrense pedagogikk til et entallsord. Barnehagepedagogikk(er) i flertall brukes for å få fram at faget pedagogikk kan bevegges og tøyes i forskjellige retninger.

kritisk tenkende barnehagelærere, i sin nærværende vandring i og gjennom barnehagepedagogikkens komplekse landskap. Endringer i pedagogisk interessefelt krever også sterkere fokus på etnisitet, urbefolkningens rettigheter, kjønn, seksualitet, teknologi og miljø. I denne antologien berøres disse temaene i liten grad, men de ligger som premiss og underliggende kunnskap i flere av artiklene.

Som redaktører av antologien ser vi muligheter, men også utfordringer, i de teoretiske brytningslinjene som oppstår i stadig nye krav og forventninger til endret profesjonskunnskap. Samtidig er vi interessert i å undersøke de pedagogiske praksisene som allerede eksisterer i feltet, for å få fram de små fortellingene som er til stede. I likhet med Ingolds (2008) edderkopp, som innleder kapitlet, ser vi pedagogikken som allestedsnærværende i barnehagefeltet.

Å starte prosessene

I forlengelsen av edderkoppens spinn kan pedagogikkfaget kobles til Hannah Arendts livsvev. Filosofen Hannah Arendt bruker livsveven som metafor til å få fram kjærlighet til verden og menneskene. Hun kjenner ikke løsningene på alle bekymringer og problemer i verden, men hun oppmuntrer til at vi alle bør tenke gjennom «hva vi egentlig gjør når vi er aktive» (Arendt, 1996, s. 26). Vi ser for oss hvordan pedagogikkfaget spinner linjer i barnehageveven. Å få faget barnehagepedagogikk til å virke som produktive sammenfiltringer i utdanning og profesjonsfelt handler om å spinne flere tråder i spindelvevet. Barnehagepedagogikk som fagdisiplin er på mange måter utsatt og truet i barnehagelærerutdanningen. Til tross for at trådlinjene er sterke, kan ikke nettet holde oppe ubegrenset tyngde. I likhet med Ingolds edderkopp tenker vi at barnehagepedagogikken spinner tråder *med* barnehagefeltet den er en del av, samtidig som pedagogikken må være oppmerksom på nye elementer som kobler seg på, det være seg gjennom praksiser, styringsdokumenter eller teoretiske nyvinninger. Ingold (2008) er inspirert av Gilles Deleuze, som bruker linjer både som brudd, flyt og fluktlinjer.

I denne antologien fokuserer vi på hva som kan gi pedagogikk(er) vital kraft og styrke, og som skaper et rom hvor pedagogikk inspirerer, utfordrer og forstyrrer enkeltindivider, grupper og samfunn. Barnehagen er en offentlig institusjon og en offentlig arena for kunnskapsproduksjon. Faget pedagogikk kobles til profesjonsteoretiske perspektiver. En profesjon er ifølge Grimen (2008) et politisk konstruert yrke ut fra en idé om å utføre et spesifikt samfunnsoppdrag.² Nettopp derfor kan det få betydning når pedagogikkfaget framstår som en moralsk, faglig kritisk og politisk praksis.

2 Vi skal ikke ta diskusjonen om betegnelsen barnehagelærer er en profesjon eller ikke, men henviser til Jens-Christian Smeby: *Førskolelæreryrket vil neppe utvikle seg til en profesjon* – <https://user-ncl1yu2a.cld.bz/Forste-Steg-nr-1-2014/20#12>

Artiklene i boka veves sammen av Karin Fajerssøns foto. Fotoene er ikke ment som illustrasjoner av virkeligheten, men kan sees som krakeleringer som forteller sine egne historier og kan leses på multiple måter. Dette kan produsere brudd – stopp – pust – elastikk, som kan gi næring til bokas ulike tekstbidrag. Utdanning og barnehagens yrkesfelt står i dag overfor politiske og pedagogiske utfordringer, som sammen med Fajerssøns foto kan gi assosiasjoner som går bortenfor det som allerede er uttalt og bestemt gjennom barnehagefaglige aksepterte kunnskaper. Hennes eksperimenteringer med foto innebærer å prøve ut nye pedagogiske tenkemåter, handlinger, metoder og kombinasjoner, uten å på forhånd vite hva resultatet vil bli. Å eksperimentere kjennetegnes av åpne prosesser, uten klare grenser og skillelinjer, som kan generere utforskning av pedagogiske idéer og praksis. Visuelle og sensoriske blikk kan skape kraft og mot til å prøve ut nye sammensetninger, når ord begrenser eller ikke strekker til. Å la seg berøre og affekttere av og med fotoene, åpner for flere innganger til barnehagepedagogikk enn de tekstlige (se Otterstads artikkel). Vi ønsker således å utforske, utfordre og tøy linjer og idéer omkring lek, barn, kritiske perspektiver, personale og fagspråk i barnehagen, kontekstualisert i politikk og samfunn.

Pedagogisk teori og praksis sees som et sammenkoblet spinn i edderkoppnettet, innvevd med kritiske perspektiver, raushet, humor og glede – uten behov for kontroll og makt over *hvor* de skal veves inn, men med et stort ønske om å tenke igjennom *hva* som filteres inn, ettersom perspektivene kommer fra pedagogikk-kroppen selv (Ingold, 2008). Antologien kunne tatt opp i seg enda flere teoretiske perspektiver enn den gjør. Boka må derfor sees som et bidrag til hvilke muligheter som finnes for pedagogikkens plass i barnehageliv, utdanning og yrke. Kjærlighet til barnehagepedagogikken (Aslanian, 2015, 2018; Johannesen, Larsen & Sandvik, 2013) veves fram som en bærende del av bokas innhold. Denne kjærligheten kobles til og veves videre av og med andre profesjonsfaglige tråder med utspring i barnehagefeltet enn de som er med her.

Pedagogikkens relasjonaliteter

Pedagogikken er gjennom sin tverrfaglige oppbygging både et praktisk, sosialt, etisk, filosofisk og ikke minst normativt fag. Det er vanskelig å drive utdanning og oppdragelse uten å vurdere noen aspekter av væren i verden som bedre enn noe annet. Som forskere er vi opptatt av å produsere tekster som er transparente, men som på ingen måter er verdifrie og maktfrie. Verdier som dannning, demokrati, likeverd og bærekraft er framtreddende i styringsdokumenter for sektoren (Kunnskapsdepartementet, 2017), og krever at alle impliserte i feltet forholder seg etisk til pedagogiske verdier, som fylles med innhold og handlinger. Det å være deltager i et demokratisk fellesskap kan ikke løsrives fra idéene om hvilke kunnskaper vi er med på å produsere.

I barnehagen vil begreper som medvirkning og deltagelse kunne innebære mer enn å lytte til barns innspill og signalisere at vi hører dem. Det kan implisere at vi klarer å koble barns utsagn og interesser til samfunnet de er en del av (Bae, 2018). Pedagogikk kan bli performativ ut fra at den forankrer relasjoner i noe mer enn det som skjer mellom deg og meg. Linjene og trådene forankres i demokratiske fellesskap som aldri kan bli rettferdige *nok* for de ulike deltagerne. Demokrati er ikke en statisk livsform, men heller en arena hvor deltagerne kritisk kan utforske forskjellighet og samhandling (Giroux, 2018).

Tekstene i boka tilstreber å ta etisk stilling, basert på transparente framstillinger av hva som styrer de teoretiske innholdene i tekstene. Når pedagogikk(er) er omdreiningpunktet for en antologi, kan det enkelte ganger være utfordrende å håndtere de ulike trådene som danner veven, særlig når spinnets tres av mange forskjellige aktører. Samtidig er nettopp forskjellighetene i teoretiske perspektiver det som preger barnehagekroppen, og som krever av oss som forskere og undervisere at vi kan forholde oss til det komplekse landskapet vi alle er del av.

Bidragstyperne i antologien ser barnehagepedagogikk(er) som et bærende element i profesjonen. I artiklene argumenterer vi for pedagogikk som tradisjonsbærer, samtidig som vi setter klare svar om pedagogikk under tvil og utfordrer pedagogiske tatt-for-gitt sannheter. En levende barnehagepedagogikk vil være preget av pedagogiske idéer i stadig bevegelse. Redaktørene ser bidragene i antologien som vandrere i et landskap som ikke er statisk, men hvor bevegelser og handlinger skaper spor og definerer steder som er interessante å stoppe opp ved og se nærmere på (Bae, 2018; Ødegård, 2018).

Å vandre i et landskap i stadig endring

I artikkelbidragene diskuteres noen av de utfordringer som ligger i spenningsfeltet mellom kravene til klare og konsise svar på hva som «virker», og mulighetene til å være åpen for det uventede, det vi ennå ikke kjenner. Pedagogikk er som nevnt et normativt fag, og vil i sin eksistens være preget av et mangfold av skjønn og tolkningsmuligheter. I dag er det internasjonalt og nasjonalt økt interesse for å undersøke ontologi (væren) og epistemologi (kunnskap) (Pickering, 2017) – det vil si hvor kunnskap har oppstått, og på hvilken måte den har fått legitimitet for sin eksistens (Hohti, 2016; Lafton, 2016; Otterstad, 2018; Sandvik, 2013). Barnehagelæreren, studenten og læreren i utdanningen er alle skrevet inn i ulike teoretiske kunnskapslogikker. Som redaktører ønsker vi at antologien skal få fram at hvordan ulike teoretiske ståsteder får plass til å virke som et «sannhetsregime» innenfor pedagogisk tenkning, er avhengig av hvor kunnskapen vitenskapsfilosofisk kommer fra (Pickering, 2017). For å peke

på alternativ kunnskapsproduksjon kobles flertydighet og uvisshet inn i den pedagogiske tenkningen, som alle forfatterne er vevd inn i. Artiklenes innhold viser at det som «virker» i enkelte sammenhenger, kan fungere som hånda, som med en enkelt bevegelse kan rive opp eller trykke edderkoppnettet ned i andre sammenhenger.

Samtidig hevder Arendt (2004) at når vi agerer sammen eller på samme arena, vil vi også agere i samtiden og videre mot framtiden. Når barnehagepedagogikk settes under press av statlig styring, av utbredt kartlegging, av økonomisk motiverte kvalitetssystemer – da skjer det noe med barnehagelærerne og barnehageforskerne. Vi hevder som redaktører at kravet om å ikke gå med på alle store fortellinger om virkeligheten, men undersøke småfortellingene for å bryte og vende dem i ulike retninger, preger boka. Derigjennom får Arendts poeng, at det ikke er verden i seg selv vi forholder oss til, men fortellingen *om* verden, betydning (Arendt, 2004).

Antologien tilbyr flere artikler hvor forfatterne skriver sammen, for kollektivt å utfordre kunnskap som anses som selvfølgelig. Det vil si at ulike teoretiske perspektiver veves sammen for å diskutere hva som kan oppstå og re-tenkes, når kroppen som spinner nettet, har ulike måter å iaktta og utforme pedagogikk på. I likhet med spindelvevets tråder vil en enkelt tråddlinje ikke ha særlig stor motstandskraft mot hender, føtter og kroppar som tramper eller river dem i stykker. Forskning viser imidlertid at tykkere edderkopptråd vil kunne veves til skuddsikre vester som er sterkere enn stål (Sjøgren, 2014). Hva så hvis pedagogikken kan spinne tykkere tråddlinjer i møter mellom perspektiver, innvevd i tradisjoner og på vei inn i framtiden? Ville feltets «motstrømsstemmer» (Steinsholt & Ness, 2016) da kunne bli tydeligere i møter med stadig tvingende økonomiske føringer, vevd med og i neo-liberale tråder (Steinnes, 2018)? Pedagogikk(er) omfatter prosesser, hendelser og relasjoner som gjelder flere nivåer, og sammenhengen mellom dem (Kvamme, Kvernbekk & Strand, 2016, s. 16). I et slikt lys vokser spørsmålet om hva barnehagepedagogikk er og kan være for å undersøke hvordan faget skal virke med og i antologiens forskjellige bidrag.

Antologiens tekster

Artiklene i antologien er forskningsbaserte, og tilbyr alle alternativ kunnskap til temaene de tar for seg. Ved å utforske og re-tenke hva som teller som kvalitativ forskningsmetodologi, vil artiklene bidra til både å kommunisere med og å utfordre pedagogikk som forskerfellesskap. Samlet sett søker forfatterne å gå i dialog med pedagogiske praksiser som «speiler, reproducerer og fornyer samfunnet og kulturen» (Kvamme mfl., 2016, s. 13).

Forholdet mellom pedagogisk teori og praksis vies spesiell oppmerksomhet. Ved å gå tettere på et kunnskapssyn søker hver artikkel å brette ut hvilke implikasjoner «et

gitt blikk» på verden kan få for hva som oppfattes som «godt» og «sant» innenfor barneomsorg. Disse rammene for kunnskap er med på å utvikle og etablere rammer for pedagogikk(er), både i det politiske landskapet, i høyere utdanning og i barnehagen.

Når pedagogikk og samfunn veves sammen

I barnehagefeltet opplever barnehagelærere jevnlig at barnehagepedagogiske etiske begrunnelser og faglige argumenter ikke alltid vinner fram, og at det å være en «god pedagog» i dagens politiske landskap er i endring. Dette blir særlig synlig i kapittel 3, «Barnehagepedagogikk og profesjon under press», hvor Anne Greve og Kristin Danielsen Wolf problematiserer forholdet mellom profesjon, pedagogikk og politikk. I sin argumentasjon viser de hvordan pedagogikkfaget må styrkes for at barnehagelærere skal kunne utøve nødvendig profesjonskritisk skjønn i sitt virke i barnehagen og i samfunnsdebatten. Pedagogikk innebærer i så måte å våge, å provosere og å stå imot et stadig økende krav om individualisering og målstyring i sektoren.

Barnehagelæreren beveger seg som profesjonsutøver i det offentlige rommet, i et spenningsfelt mellom overordnede føringer fra lovverk, politikere og eiere og profesjonelt skjønn basert på faglige innsikter. Hva skjer med profesjonsutøverne når de beveger seg i spenningsfeltet mellom føringer om at barn skal oppnå spesifikke klart avgrensede mål i barnehagen, og faglig fokus på «kvalitativt godt» innhold og overordnede dannelsenaspekter. Spenningsfeltet aktualiseres i kapitlet «*I tråd med godt faglig skjønn*» – *barnehagepedagogisk kunnskap i spenningsfeltet mellom tillit og kontroll*. Elisabeth Førde undersøker i et autoetnografisk forskningsdesign hva som kan oppstå i spenningsfeltet hvor det kan oppleves som umulig å sette likhetstegn mellom ytre rammer og indre faglig overbevisning.

Barnehagelærerens rolle som tydelig leder tematiseres i Lise Hannevigs tekst «*Det er viktig å være en tydelig leder! Pedagogiske lederes translatørkompetanse*». I refleksjoner rundt egen utøvelse av ledelse løfter pedagogiske ledere fram begrepet tydelig ledelse som sentralt. Samtidig har deltagerne i Hannevigs undersøkelse en antagelse om at begrepet tydelig ledelse er en del av en diskurs rundt ledelse som de ikke helt selv kan sette ord på. I artikkelen diskuterer forfatteren hvorfor ledelsesidéer fra andre felt synes å påvirke pedagogiske lederes utøvelse av ledelse, og viser hvordan translatørkompetanse i utøvelse av ledelse har betydning for utøvelsen.

Pedagogikk som utdanningens håp

Pedagogikk som utdanningens håp (Giroux, 2018), begynner med å forestille seg at barnehagen ikke handler om å produsere skoleklare barn med målbare kompetanser

i norskspråklige ferdigheter (Steinnes, 2018). For deltagere og aktører i barnehagen handler det om å kunne adressere etisk utfordrende aspekter, som kritisk tenkning, demokratisk agentskap, handling, endring og sosialt ansvar. Når unge mennesker deltar i fellesskap som bidrar til å utvikle respekt og ansvar for andre, kan pedagogikk få posisjon som en kulturell, politisk og moralsk kraft (Freire, 1999).

Spørsmålet om hvilken posisjon barnehagepedagogikk skal ha i en stadig mer sentralstyrt sektor, blir vesentlig å ta stilling til også internt i barnehagen. Katrine Giæver setter i artikkelen *Språklig samhandling med de yngste barna i barnehagen – et pedagogisk perspektiv*, kravet om norskspråklig kompetanse hos de ansatte på prøve. Ved å undersøke de ansattes kommunikasjon med barna i et dannelsesperspektiv blir fokuset på grammatikk og setningsoppbygging kritisert ut fra et pedagogisk perspektiv. Artikkelteksten kan bidra til kritisk diskusjon om hvilke vilkår ulike grupper i barnehagens demokratiske fellesskap har til å medvirke og til å kjenne seg som viktige bidragsytere i fellesskapet.

Hege Løberg og Katrine Giæver undersøker de yngste barnas mulighet til å virke inn på hvordan relasjoner utvikles. I artikkelen *Livsveven – små barns danning gjennom tid og rom* har de med et aksjonsforskningsprosjekt undersøkt rutiner i barnehagen. Gjennom analyser av observasjoner retter forfatterne kritiske blikk mot regulering av lyd, tid og rom i barnehager, og diskuterer hvilken betydning slike reguleringer kan ha for de yngste barnas dannelses- og læringsprosesser. Forfatterne åpner for at leseren kan reflektere over hvilke muligheter barn som bryter og opptrer forskjellig fra de vante mønstrene, formene og forventningene barnehagens praksis har skapt, gis muligheter i utvikling av måter å være sammen på.

Som barnehagelærere, forskere og undervisere har vi etisk ansvar for å aktivere pedagogikk(er) som ikke bare svarer på tidens tale, men som kritisk utforsker hva «vår» pedagogikk kan produsere i barnehagefeltet. Vi stiller spørsmål om hvilke vilkår pedagogikk(er) gir barns kritiske tanker, deres mulighet til å involvere seg og engasjere seg i sosiale utfordringer, deres medvirkning til kreativitet og glede over å leke og lære, deres opplevelse av å være aktive aktører i et fellesskap. Og hvilke muligheter gir forskere med forskjellige forståelser og teoretiske ståsteder hverandre, i utforsking av ulike pedagogiske fenomener?

I artikkelen *Lekens forundringskammer* utforsker ni forfattere hvordan lek som fenomen kan utvides i møter mellom flere perspektiver. Tove Lafton, Helen Bergem, Randi Evenstad, Karin Elise Fajersson, Anne Greve, Cecilie Ottersland Myhre, Hanne Berit Myrvold, Ann Merete Otterstad og Kristin Danielsen Wolf undersøker sammen hvordan ulike teoretiske linjer og ståsteder får fram ulike fasetter i konseptet lek. Lek trer fram som et fenomen alle kan enes om viktigheten av, uavhengig av epistemologiske og ontologiske antagelser. I barnehagen og i den pedagogiske faglitteraturen